

Published on www.bilvavi.net

[Home](#) > חובת הלבבות 002 הקדמה הכוחות הצפונים

חובת הלבבות 002 הקדמה הכוחות הצפונים

וְהַשְׁעָרִים שִׁפְתֵיכֶם הַבּוֹרָא לְדַעַת תּוֹכְתוֹ וְדָתוֹ הֵם שְׁלֵשָׁה.

הוא מדבר כאן על תפיסת השכל שהקב"ה פתח שמכח כך לדעת "תורתו ודתו".

הַאֲחָד מֵהֶם, הַשְּׂכָל הַנִּצְלָל מִכָּל פֶּגַע, וְהַשְּׂנִי, סֵפֶר תּוֹכְתוֹ הַנְּתוּנָה לְמֹשֶׁה נְבִיאָו, וְהַשְּׁלִישִׁי, הַקְּבָלוֹת שֶׁקִּבְּלוּ מִקְדְּמוֹנֵינוּ שֶׁקִּבְּלוּ מִן הַנְּבִיאִים עֲלֵיהֶם הַשְּׁלוֹם. וְכָבֵר הַקְּדִים לְבָאֲכֶם הַרְבֵּה הַגְּדוֹל כִּבְּנוֹ סְעָדָה ז"ל בְּמֵה שֵׁשׁ בּוֹ דִּי.

הרי שהחובה"ל מונה ג' חלקים שמכח כך יש לאדם פתח שפתח הבורא לדעת תורתו ודתו.

הפתח הראשון הוא השכל הניצל מכל פגע- אצל כל אדם על דרך כלל השכל כלל וכלל לא ניצל מכל פגע, לשון הפסוק "כי השוחד יעוור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים" וא"כ השכל אינו ניצל כלל מכל פגע, שהרי השוחד יעוור ויסלף, אז יש כאן פגע גדול. אבל כשהחובה"ל מדבר על שכל הניצל מכל פגע זה כשהשכל של האדם הוא טהור ונקי ואין בו אופן של פגע. עד כמה שבשכל יש איזשהו שוחד והטיה מסויימת אז זה לא שכל שניצל מכל פגע, צריך שכל מופשט מהמידות שבלב, כל זמן היות השכל מושפע מהמידות שבלב אז ממילא הוא מוטה לפי תפיסת המידות שלו, כאשר הוא מפשיט את השכל מן המידות, או בלשון עמוקה יותר לאחר שהוא מטהר את ליבו "לב טבור ברא לי אלוהים" בהיות לבבו לב טהור הוא ניצול מכל פגע ואז השכל יכול לדעת תורתו ודתו. כל מה שהשכל מכח עצמו יכול לדעת תורתו ודתו ה"מ שהוא ניצל מכל פגע. הדוגמא הפשוטה לכך שכל חכמי הפילוסופים של אומות העולם שהרי כל מה שבנו זה לא על חלק התורה שניתן למשה נביאו והם לא בנו על החלק השלישי הקבלות שקיבלנו מקדמונינו שקיבלו מן הנביאים, אלא כל בניינם היה על החלק הראשון בלבד, אפשר לומר שהם ניצלו מכל פגע? ברור שלא כי זה לא היה שכל שמופשט ממידות, לכן בהכרח שהשכל יגלה את מה שהמידות רוצים כי הוא מוטה למידות. א"כ שכל שניצל מכל פגע הוא מי שזכה שיש לו דעת התורה הקדושה שהוא הפשיט ותיקן את המידות.

השני- ספר תורתו הנתונה למשה נביאו- ממה שהקב"ה נתן את התורה ומכח התורה אנחנו יודעים.

והשלישי הקבלה מקיבלנו מקדמונינו שקיבלו מן הנביאים ע"ה.

לכאורה יש כאן שלושה חלקים נפרדים מהדדי, אבל במעמקי הדבר אם יש כאן שלושה מקורות חייב להיות שיהיה שורשם חד, כאשר יש דבר שקיבלנו אותו מן הנביאים צריך למצוא את ה"ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא" לשון חז"ל הרבה פעמים "אסמכתא", הגדרת הדבר איך אני מוצא שמה שהנביאים אמרו יש לו רמז בקרא, זה לא רק שמצאתי לו אסמכתא בקרא, מאי נפק"מ? הרי זה לא יהפך להיות דאורייתא. אלא הגדרת הדבר הוא שכאשר אני מוצא לו אסמכתא בקרא אז הגילוי שגיליתי לדבר יש לו אור של תורה שנתקבלה ממרע"ה, אים ממדרגת שאר הנביאים כמדריגת מרע"ה, הנביאים נתנבאו ב"כה אמר ה'" הוסיף עליהם משה שנתנבא ב"זה הדבר", אם אין אסמכתא אז הגילוי הוא לא גילוי של תורה, אך בהיות שיש אסמכתא נמצא שהגילוי של הדבר מתגלה במעמקי תפיסת תורה. ואחר שנתגלה שבשניהם כאן השכל של האדם צריך לגלות את מה שגילו נביאים ואת מה שנתגלה בתורה.

כאשר החובה"ל מעמיד שיש דברים שבאים מהשכל, ההבנה הפשוטה שזה לא נכתב להדיא בתורת משה ולא קיבלנו מהנביאים והשכל ממחייה, אבל דבר שקיבלנו מהנביאים או מתורת משה אים מקום לשכל. עומק הדבר שלושה דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום, צריך להיות שדעת האדם תצורף לדעת תורה ולדברי נביאים, ומצד כך גילוי

שמתגלה מכך נביאים ותורת משה זה מעמיד את האדם באופן שהשכל שלו מצורף לדבר. אם הוא לא מבין את עומק מהלך הדבר של הדברי תורה או דברי נביאים אז הוא יקיים את זה מדין דברי נביאים או דברי תורה כמצווה ועושה אבל השכל שלו לא בהכרח הצטרף לדבר, אבל בצורה השלימה של הדבר, כל דבר שנצטוונו עליו מפי מרע"ה צריך לצרף לשכל ששיג את אמיתת הדבר. ואז נמצא שבכל דבר יש לו את השלוש פתחים (מרע"ה הוא גם חלק מדברי נביאים).

אך חכמת התורה מתחלקת לשני חלקים. האחד מהם, לדעת חובות האברים, והיא החכמה הנראית, והשני, לדעת חובות הלבבות, והם המצפונים, והיא החכמה הצפונה.

כאן החוה"ל כבר מתחיל להגדיר את שורש העבודה הפנימית. חכמת התורה מתחלקת לשני חלקים - זה חכמת התוה"ק, במה מתחלקת? רוב המצוות הן מצוות האברים, ומגדיר החוה"ל את חובת האברים והיא החכמה הנראית, פשוטם של דברים שמעשה אפשר לראות. והחלק השני הוא לדעת חוה"ל ומגדיר החוה"ל שהם המצפונים, דבר צפון, נמצא בלב. פשוטו של דבר, העבודה הפנימית לא נגלית ונראית כאברים, מעשה המצוות זה דבר הנראה לעיניים וחוה"ל זה דבר שנמצא בלב. לפי"ז ההגדרה של המצפונים היא שחסר כאן בגילוי של הדבר.

אבל בעומק תפיסת הדבר, מדוע זה נקרא חובת המצפונים. מלבד פשוטם של דברים, בעומק הדבר זה נקרא חובת המצפונים מחמת ההיות שכל העבודה הסנימית היא מגיעה במהלך של מצפון, זה לא רק שזה צפון ונעלם, היפך המעשה. אלא כל תפיסת העבודה הפנימית נקראת צפון, ננסה קצת להתבונן בדברים.

מדובר כאן על שורשי התפיסה בכל מהלכי העבודה הפנימית. האברים עושים פועל, הלב יש לו כח. כל דבר בנוי מכח ופועל. האברים כל ענינם להוציא מהכח לפועל את הכוחות שבנפש האדם, אין לאברים מציאות לעצמם. תפיסת הלבבות, הרי בלב אין פעולה גמורה, אלא העבודה היא עם כוחות. כשהחוה"ל מגדיר שיש כאן שני חלקים בחכמת התוה"ק. מדוע רוב בני האדם רחוקים באופן טבעי מעבודת הלב ויותר קרובים לעבודת המעשה, כי אדם חי בעולם המעשה ותופס מעשים לעומת זאת הלבבות כל יסודם הוא כוחות ובכדי לעבוד עם הלב האדם צריך לתפוס את הכח כמציאות גמורה. כאשר האדם בא להתעסק בחוה"ל שאין יסודם מעשה אלא כוחות בשביל לעבוד עם הלב צריך לתפוס כח כמציאות, כאשר האדם תופס כח כמציאות יש לו שייכות אמיתית לעבודת המצפונים. כתוב כאן שכח זה דבר צפון ומעשה זה דבר גלוי. "וה' יראה ללבב" כביכול הקב"ה תופס את הכח כמציאות גמורה ויכול לראות גם את זה. יסוד הדבר ושורש החיסרון שבעבודת הלב היא לא מחמת שחסר רק בעבודה של הלב, אלא זה נעוץ בעצם התפיסה של כוחות, מי שתופס כוחות של מציאות אז הגאווה כואבת לו בדיוק כמו מעשה איסור. בכדי להיכנס לעבודה הפנימית שורש הכניסה היא עצם תפיסת הכוחות כמציאות גמורה.

כשנבוא להגדיר בלשון ברורה מי יכול לחיות בעולם המצפונים מי שתופס כוחות כמציאות. "את הצפוני ארחיק מעליכם" זהו יצה"ר הצפון בליבו של האדם - כלומר הוא נותן לאדם תפיסה שזה לא מציאות. אם תופסים שהכח הוא מציאות גמורה אז הוא כבר לא צפון בליבו של האדם.

א"כ עיקר עבודת המצפונים היא לקבל תפיסה שכח היא מציאות גמורה. כשהחוה"ל בא להגדיר את העבודה הפנימית הוא מגדיר אותה כחמה צפונה (לא כעבודה), הדוגמא הפשוטה מצוות אהבה ויראה, הסברא הפשוטה אומרת שזה הרגשי המצפונים, אבל החוה"ל מגדיר שהמצפון זה חכמה (כרמח"ל בתחילת ספרו).

אסתכל באורייתא וברא עלמא - התורה היא כח שממנו נברא העולם אך לא המעשה, מצוות זה עולם המעשה, תורה זה כח של חכמה, תורה נתפסת ככח, לא כפועל. מי שלא תופס כח כמציאות בעובת המצפונים בעומק לדידו התורה היא עוף הפורח באוויר וגם אותה הוא לא תופס כמציאות. כל עסקנו בתורה, אם האדם תופס מציאות רק מעשה אז גם את המצפונים והתורה הוא לא תופס כמציאות. התולדה הכי פשוטה לכך היא שלאדם יותר קל בנפש להתבטל מתורה מאשר לעבור עבירה בפועל, (ודאי שיש סיבה גם שהתורה זה כל הזמן ולא כמו מצוות). זה הרבה יותר קל לנפש להתבטל מדבר שהוא לא מציאות גמורה. המחשבה היא חלק מהמצפון, אין אדם יודע מה חבירו חושב, זה לא רק כי זה צפון מעיני האדם אלא כי התפיסה של זה כמציאות זה עולם צפון, זה צפון מהאדם עצמו, כי הוא לא תופס את המחשבה וההרגש כמציאות גמורה ומחמת כן אז גם כאשר הוא חושב ומרגיש הוא תופס את זה כעוף הפורח באוויר ולא כמציאות ובדאי שאינו יכול לבנות את חייו בדבר שאינו מציאות, אז תורה שהורגלנו מקטנותינו שעיקר עסקנו צריך להיות בתורה אז הורגלנו, אבל מידות לא הורגלנו וממילא הנפש לא רגילה לחיות בכוחות אז באופן טבעי היא נוטה לעולם המעשה.

כשבאים א"כ להבין את עומק הדבר, את הכניסה לעצם התפיסה שנקראת מצפונים, חכמת המצפונים, יש כאן תפיסה עמוקה בנפש, צריך להבין ראשית כמו שהרמח"ל כותב בתחילת מסל"ש הן יראת ה' היא חכמה כשמדברים על עבודה פנימית לא מדובר על הרגשים כמו שנוטים רוב בני אדם לחשוב אלא על חכמה פנימית שהיא מולידה הרגשים. העבודה הפנימית של המידות היא לא **לעבוד** על מידות מסויימים ולתקן אותם בלבד, א"א לעבוד על מידות ולתקן אותם לבד, כי כל

הבריאה נבראה בחכמה, ומי שרוצה לשנות משהו בבריאה חייב לגעת בשורש הדבר בכדי לשנות אותו, זה כמו אדם שרוצה לעקור עץ אם הוא יעקור עוד עלה ועוד עלה ימיו לא יגמרו עד שיעקור העץ אלא צריך לעבוד מהשורש שזה החכמה, שורש המידות זה חכמה, אז מי שרוצה לעבוד עם המידות צריך להבין את חכמת המידות, ואם לא זה האנשים שחיים בהרגשים, פעם עצוב פעם שמח פעם אוהב וכו'.

לפי זה ברור שמי שלא חכם בחכמת התורה"ק לא יתכן שהעמל שלו במידות יהיה עמל אמיתי. כל זמן שלא יוברר לנפש שהמידות הם חכמת המצפונים אז יש כאן חוסר אפשרות כלל לעבוד עבודה שבלב.

חובות האברים יחלקו לשני חלקים. האחד מהם, מצות שמחייב בהן השכל אפילו אם לא חייבה בהן התורה. והחלק השני, מצות השמע, שאין השכל מחייב בהן ולא דוחה אותן, כאשר בשר בסלב ושעטנז וכלאים והדומה להם ממה שנגעלמה ממנו עלת אסורם ועלת חייב מה שנתחייבנו מהן. אך חובות הלבבות כל שרשיהן הן מן השכל, כאשר אבאר בעזרת השם.

כאן החוה"ל כותב יסוד עצום ונורא, הוא מחלק את מצוות התורה לשני חלקים. התורה בכללות מתחלקת למה שנקרא חוקים ומשפטים. אורמ החוה"ל כל זה נאמר בחובות האברים שיש שני סוגים אבל בחובות המצפונים הכל בנוי על שכל"אך חובות הלבבות כל שרשיהן הן מן השכל". למה צריך שכל יסודם יהיה מבשכל. למה זה לא כמו בחובות האברים? כשמתבוננים ומבינים את מהלך הדברים מבינים שזה לא יכול להיות שזה יהיה כך. חבת הלבבות הרי זה הרגש, מכח מה אני ארגיש את הדבר. חובת האברים אני יכול לעשות גם בלי להבין למה. אני יכול לקיים את שלימות ההידור במעשה גם בלי להבין שום סיבה. אבל לעומת זאת בחובות האברים, האם אדם יכול לאהוב דבר שאין לו שום סיבה למה לאהוב את הדבר? זה לא יכול להיות. בעומק יש כזה שורש פנימי שנקרא אמונה, אבל כמהלך כללי לא יכול להיות.

כשמבינים את הדברים של חוה"ל כאן יובן היטב מה שהוא כתב לעיל שהוא מגדיר שחובת הלבבות הן המצפונים שזה החכמה הצפונה. עכשיו מובן יותר ברור למה זה נקרא חכמה צפונה. כי כל שורש עבודת המידות הוא חכמה צפונה כי מכח החכמה עובדים על זה.

שאלנו בהתחלה מה הכוונה "השכל הנמצא מכל פגע" הרי השוחד יעוור עיני חכמים? רוב בני האדם שכלם לא ניצול מכל פגע. אז כמוש דובר בהתחלה הוא ניתל מכל פגע כשאין בו נגיעה של מידות. עבודת המידות בנויה על השכל הניצל מכל פגע, נכון שזה צבת בצבת עשויה, כי מההתחלה אין לאדם שכל הניצל מכל פגע אבל הא בהא תליה זיכור המידות עם השכל.

למה אצל רוב בני האדם השכל לא פועל? דברי הרמב"ם הידועים במורה שמובא בריש שו"ע האו"ח, שאומר שיתבונן ויחשוב ומיד תיפול עליו היראה, שאלה ידועה מאוד איך מיד תיול עליו יראה, פוק חזי. אלא שביאור הדבר שזה נאמר שיתבונן בשכל הניצל מכל פגע. אבל כאשר הוא לא ניצל מכל פגע אז זה לא התבוננות שלימה. זה באמת חכמה צפונה מאוד כי צריך שכל הניצול מכל פגע. האדם זוכה לזה כאשר מרחיק רת הצפוני ארחיק מעליכם ואז מתגלה לו תורה חדשה שנקייה מכל פגע. ואז מתגלה לו מוחין חדשים בעסק התורה"ק כי הוא מזכי השכל. זה יוצר לאדם מדריגה חדשה ועצומה בכל גילוי עסק התורה"ק.

נחזור רק על הנקודות האחרונות:

חכמת התורה מתחלקת לשני חלקים, האחד מהם לדעת חובת האברים והיא החכמה הנראית, ושהני לדעת חובות הלבבות והם המצפונים. יש חובת המעשים ויש חובת המצפון.

התפיסה החיצונית של העבודה נתפסת כמעשים כהרגשים כהתלהבות, אבל אליבא דאמת העבודה הפנימית היא הכרת השכל, שכל שנמצא במח האדם אבל הוא לא חוש שבלב זה שכל מת, שכל חי זה שכל מורגש וזה נקרא חכמת המצפונים. העיקר הוא ההשכלה ולא ההרגש אלא ששכל בלתי מורגש חסר בגילוי השכל.

- [הלכות שער היחוד](#) [1]

Source: <http://bilvavi.net/shiur> חובת הלבבות-002 הקדמה הכוחות הצפונים

Links

[1] <http://bilvavi.net/chovos.alef>

